

Голові спеціалізованої вченої ради

ДФ 20 051.083

Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника

докторці мистецтвознавства,
професорці Дундяк Ірині Миколаївні
(76000, м. Івано-Франківськ,
вул. Шевченка, 57)

РЕЦЕНЗІЯ

доктора мистецтвознавства, професора кафедри педагогіки та освітнього менеджменту імені Богдана Ступарика Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника **Кіндратюка Богдана Дмитровича** на дисертаційну роботу **Дацюк Наталії Михайлівни** «Сакральне мистецтво в оздобленні храмів Тернопільщини ХХ – початку ХХІ століття», подану на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 02 Культура і мистецтво за спеціальністю 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація

Вивчення національної історії та культурної спадщини України в умовах сьогодення є надзвичайно актуальним. Ми все частіше звертаємося до нашої спадщини, до мистецтва, зокрема сакрального, як таких, що мають високу історико-культурну цінність. Сакральне мистецтво передає духовну суть християнського віровчення, плекає його морально-етичні цінності й залишається важливим надбанням, актуальним у всі часи. Не випадково воно сприяє укріпленню національної ідентичності нашого народу, що особливо важливо в пору глобальних процесів, зміцнює дух захисників нашої держави на фронтах нової російсько-української війни.

Про актуальність проблеми, розглянутої в дисертаційній роботі Н. М. Дацюк, свідчить і те, що її робота виконана в межах теми наукових досліджень Навчально-наукового інституту мистецтв Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника та пов'язана з такими темами:

«Західноукраїнський дизайн: від ар-деко до деконструктивізму» (державний реєстраційний номер 0113U006392) в питаннях сучасного церковного інтер'єру; «Актуальні питання культурології теорія та історія культури» (державний реєстраційний номер 0117U004571) в аспектах збереження релігійної культури і мистецтва ХХ століття.

Дисертаційна робота Н. М. Дацюк є ґрунтовним науковим дослідженням у якому основні теоретичні положення, висновки повністю відповідають меті та завданням дослідження, а також є обґрунтовані наведеними даними, що підтверджують результати пошукових студій. У дисертаційній роботі були використані адекватні меті та завданням методи дослідження, на підлозжі яких зібрано необхідний матеріал для подальшого аналізу, сформована джерельна база, визначено основні поняття та взаємозв'язки, обґрунтовано головні теоретичні положення. Отримані результати базуються на достатньому фактичному матеріалі, що гарантує належну достовірність та обґрунтованість головних наукових положень роботи та сформульованих у ній висновків.

За структурою, обсягом та оформленням дисертація відповідає вимогам, встановленим МОН України. Обсяг дисертації без *Списку використаних джерел* складає 169 сторінок (він налічує 275 найменувань). Робота містить багаті додатки. Результати, подані в дисертаційній роботі, є новими і оригінальними та не містять запозичень із наукових робіт інших авторів.

Анотація є стислим описом дисертаційної роботи, що сприяє створенню загального уявлення про її зміст і результати. Тут знаходимо відомости про мету, методологію, хід, результати й висновки дослідження. Усі частини дисертаційних студій Н. М. Дацюк взаємообумовлені та адекватні темі дослідження. Його план є, загалом, послідовним, а виклад матеріалу – системний. Зроблені Авторкою висновки мають належне наукове й практичне обґрунтування.

Повнота викладення наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації опубліковані аспіранткою в 15 працях, із них 1 стаття – розділ колективної монографії; 4 – у наукових фахових виданнях України; 4 – у наукових періодичних виданнях інших держав; 6 статей, які додатково

відображають наукові результати дисертації. Обсяг друкованих праць і їхня кількість відповідають вимогам МОН України стосовно публікацій основного змісту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація. Наведені публікації відображають основний зміст дисертації та отримані Авторкою наукові результати.

У вступі схарактеризовано актуальність теми наукових студій, його завдання, зв'язок дослідження з пошуковими планами й темами, мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідницького пошуку, визначено наукову новизну та практичну значущість роботи, особистий внесок здобувачки, представлено результати мистецтвознавчого дослідження.

У першому розділі **«Історіографія, методика та джерельна база дослідження»** проаналізовано літературні джерела, вони вказують на багатоаспектність дисертаційної роботи, яка вимагає розкриття її теми через дослідження історії мистецтва, архітектури, богослов'я, релігієзнавства, краєзнавства. Не тільки теоретичні праці із сакрального мистецтва, а й сакральні мистецькі твори у православних, католицьких, греко-католицьких храмах на теренах, що досліджується, стали джерельною базою наукового пошуку. Дослідницька мистецькознавча робота проведена із застосуванням загальнонаукових (емпіричних і теоретичних методів), а також спеціальних методів дослідження.

У другому розділі **«Сакральне мистецтво Тернопільщини на тлі західноукраїнських історико-мистецьких процесів ХХ ст.»** висвітлено суспільно-політичні процеси ХХ ст. та їхній вплив на формування сакрального мистецтва на території сучасної Тернопільської області. Це стало основою для існування двох стійких традицій у сакральному мистецтві цього регіону України. Проведений аналіз творчості українських художників першої половини ХХ століття, зокрема, таких, як Д. Горняткевич, А. Наконечний, М. Осінчук, П. Ковжун та ін., показав, що митці зуміли поєднати індивідуальну манеру письма з традиційною структурою та змістовим наповненням поліхромії. У свою чергу це зумовило пробудження національної самоідентифікації серед населення та

підвищення рівня його культури. Досліджено особливості влаштування іконостасів першої половини ХХ ст., вітражів, монументального живопису в храмах Тернопілля.

У третьому розділі «Сучасні тенденції в сакральному мистецтві храмів Тернопільщини кінця ХХ – початку ХХІ століття» розглянуто творчість сучасних малярів, які долучилися до відродження та розвитку сакрального мистецтва України, висвітлено художньо-стильові відзнаки сакрального мистецтва кінця ХХ – початку ХХІ століть. Охарактеризовано загальні напрямки сакрального мистецтва означеного періоду. Показана особливо позитивна дія великих храмів і церковних комплексів з оригінальним ансамблевим вирішенням внутрішнього простору на формування релігійно-естетичного світогляду віруючих.

У висновках у стислій формі подані основні наукові й практичні результати, отримані в процесі дослідження. Це дозволяє вважати роботу Н. М. Дацюк самостійною та завершеною.

Представлений список джерел у дисертаційному дослідженні вказує на те, що в ньому проведено аналіз і порівняння наукових студій, зокрема, сучасних.

У Додатках подана мапа об'єктів дослідження, таблиця з переліком об'єктів наукових студій, паспорт Троїцького собору Почаївської лаври, ілюстрації.

Відповідність тексту дисертації вимогам академічної доброчесності.

Аналіз тексту дисертації, а також публікацій Авторки за темою дисертаційних студій свідчить про відсутність ознак порушення їх Авторкою вимог академічної доброчесності. У дисертаційній роботі й публікаціях Авторки наявні покликання на джерела інформації в разі використання ідей, тверджень, інших відомостей, дотримано вимоги норм законодавства про авторське право, а також надано достовірні відомости про результати наукової діяльності, застосовані методики досліджень і джерел інформації. У дисертаційній роботі Н. М. Дацюк не виявлено ознак академічного плагіату.

Дискусійні положення та зауваження стосовно змісту дисертації.

У цілому позитивно оцінюючи рецензовану працю й підтримуючи більшість висновків до дисертації та положень, які мають ознаки наукової

новизни й виносяться на захист, звертаємо увагу на окремі з них, які, на наш погляд, потребують додаткової аргументації, або спеціальних пояснень під час публічного захисту дисертації.

- Логіку викладу першого розділу варто було прив'язати до пунктів плану, аби покращити сприймання проведеного Авторкою аналізу наукових джерел.

- У другому розділі можна б скоротити, на наш погляд, відомости стосовно архітектурних особливостей зовнішнього вигляду храмів Тернопільщини й приділити більшу увагу характеристикам зміни інтер'єрів сакральних споруд.

- У тексті трапляються описки, зокрема російськи (*приймав участь*, замість *брав, на даний час* (ким даний?) та ін.). Звісно, що вони дещо підривають імідж Авторки. Укажемо ще на інші огріхи, до прикладу, не зовсім зрозумілим у Списку скорочень (с. 16) є таке: «НСХУ – Національна спілка художників України ХХІ»; при переліченні на с. 29 окремих авторів творів сакрального мистецтва не коректно застосовано прізвища Володимира Патики та Зеновія Кецала тощо; у джерелі під № 253 помилка в його описі; у Змісті вказано, що Додатки на с. 200, а на цій сторінці закінчується Список джерел. Нині пишуть *священник* із двом *n*, *мапа*, а не *Карта об'єктів дослідження* (Додаток А, с. 201) та ін.

- Окрім цього, у роботі трапляються ще інші стилістичні та граматичні помилки.

Наведені зауваження стосуються дискусійних або таких, що потребують уточнення, питань і не применшують загалом високої позитивної оцінки дисертаційного дослідження та науковий рівень отриманих результатів у цій роботі. Вона за своїм науковим рівнем актуальності виконаних досліджень, практичному значенню, об'єму й оформленню є завершеною працею, а отримані в ній результати є новими та науково обґрунтованими.

Загальний висновок.

Дисертаційні студії Наталії Михайлівни Дацюк «Сакральне мистецтво в оздобленні храмів Тернопільщини ХХ – початку ХХІ століття» за актуальністю теми, обсягом виконаної пошукової роботи, науковою та практичною цінністю отриманих результатів і висновків, формою викладу є автентичним авторським

6.
дослідженням, що відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12 січня 2017 р. (зі змінами) «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами від 21 березня 2022 р. № 341)). Подана й вивчена нами дисертаційна робота дозволяє зробити висновок, що вона є завершеною працею, у якій отримано нові обґрунтовані результати. Вони мають наукову новизну, теоретичне й практичне значення, а її Авторка Дацюк Наталія Михайлівна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії з галузі знань 02 Культура і мистецтво за спеціальністю 023 Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація.

Рецензент:
доктор мистецтвознавства,
професор кафедри педагогіки
та освітнього менеджменту
імені Богдана Ступарика
Прикарпатського національного
університету імені Василя Стефаника

Богдан КІНДРАТІЮК

